

The Big Five Inventory på norsk

TEKST

Harald Engvik

Hallvard Føllesdal

PUBLISERT 1. februar 2005

EMNER

The Big Five Inventory

Femfaktormodellen

BFI

For bidrag til denne spalten, kontakt Ståle Pallesen (Staale.Pallesen@psysp.uib.no) eller Gro Mjeldheim Sandal (Gro.Sandal@psysp.uib.no). For fritt tilgjengelige tester og skalaer, se www.nasjonaltskalaregister.no

Etter snart hundre års forskning og kontroverser synes toneangivende kretser innen personlighetspsykologi nå å samle seg om et felles rammeverk for faglig personlighetskartlegging. Rammeverket kalles ofte «the Big Five» eller femfaktormodellen (FFM) for personlighet. Modellen går ut på at fem brede og generelle personlighetsfaktorer «forklarer» svært mye systematisk varians i personlighetsvurderinger.

På tross av denne enigheten er det ulike oppfatninger blant forskere om hvilken teoretisk status FFM skal ha: Skal faktorene betraktes som kausale, genotypiske trekk? Som beskrivende, fenotypiske trekk? Som en persons sosiale rykte? Eller som noe annet? (se Wiggins, 1996). Det er også ulike oppfatninger om hvor fullstendig FFM er. Imidlertid er det en vanlig oppfatning at FFM er så sentral at forslag om å kartlegge andre personlighetstrekk bør vise hvordan disse trekkene forholder seg til FFM. I tillegg bør det vises at de nye egenskapene har økningsvaliditet i forhold til FFM. Med FFM som rammeverk blir det dermed langt vanskeligere å presentere «gammel vin med nye etiketter», noe som kan begrense den «babelske forvirring» som eksisterte innen personlighetspsykologien før FFM. Et aktuelt eksempel er et spørreskjema utviklet for å måle egenvurdert emosjonell intelligens, som i stor grad har vist seg å overlape med personlighetstrekkene i FFM (Engvik & Barlaug, 2001).

Faktorene som inngår i FFM er generelle og sammensatte. Derfor er det vanskelig å finne dekkende betegnelser for faktorene. Internasjonalt finnes to forskjellige systemer for å benevne faktorene i FFM. De ene systemet er knyttet til NEO-tradisjonen og bruker akronymet OCEAN (Openness, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness, Neuroticism). Det andre systemet er knyttet til den leksikalske tradisjon og bruker romertall for hver faktor. Rekkefølgen gjenspeiler hvor mye variasjon hver faktor forklarer i leksikalske undersøkelser av personlighetsbeskrivende ord. Vanlige

betegnelser på faktorene i dette systemet er: I. Extraversjon, II. Agreeableness, III. Conscientiousness, IV. Emotional Stability versus Neuroticism, V. Intellect. I det følgende vil vi bruke dette systemet og de engelske betegnelsene, da betegnelsene er godt innarbeidet i forskningslitteraturen.

Både internasjonalt og på norsk finnes det i dag mange gode spørreskjemaer for å måle FFM. Spørreskjemaene har ulike bruksområder og varierer med hensyn på format (adjektiver versus personbeskrivende utsagn) og omfang (fra 20 til flere hundre testledd). Adjektivskalaer er ofte korte og egner seg først og fremst til kollegavurderinger. For en mer nyansert kartlegging, hvor man deler opp hver faktor i fasetter eller underfaktorer, er det nødvendig med lengre spørreskjemaer basert på utsagn (Engvik, 1993). Det har i Norge vært behov for et internasjonalt anerkjent spørreskjema som tar mindre tid og er enklere å fylle ut enn de mye brukte spørreskjemaene NEO PI-R og kortversjonen NEO-FFI. «The Big Five Inventory» (BFI) antas å kunne dekke dette behovet.

Utvikling av BFI

The Big Five Inventory ble utviklet tidlig på 90-tallet og er gjengitt i en artikkel av John og Srivastava (1999). Spørreskjemaet består av 44 testledd som er utformet for å måle de fem faktorene i FFM uten fasetter. Formatet er korte personlighetsbeskrivende utsagn av typen «er pratsom» for faktor I. Extraversjon og «er original, kommer med nye ideer» for faktor V. Intellect. Formålet med formatet er å begrense flertydighet uten at utsagnene mister relevans og blir vanskelige å forstå. Utsagnene er valgt ut fra faktorenes prototypiske definisjon (John, Hampson, & Goldberg, 1991), og den endelige versjonen er basert på omfattende psykometriske analyser. På tross av få testledd har BFI god reliabilitet (Cronbachs alpha mellom .75–.90 og test-retest reliabilitet mellom .80–.90). Studier har vist god samtidig validitet med andre mål for FFM (for eksempel NEO-FFI). Det er imidlertid noen forskjeller mellom BFI og NEO-systemets definisjon av Extraversjon og Intellect (Benet-Martinez & John, 1998). I NEO PI-R inngår egenskaper som spenningssøken og varme i Extraversjon. Under utviklingen av BFI viste det seg at leddene som skulle måle disse egenskapene i liten grad samsvarte med de øvrige testleddene for Extraversjon, og leddene ble derfor utelatt. Av samme grunn ble også testledd som skulle måle liberale versus konservative verdier utelatt (i NEO PI-R inngår disse egenskapene i Intellect). På tross av forskjellene er det sterkt empirisk samsvar mellom faktorene i BFI og faktorene i NEO-systemet. Alt i alt har BFI vist imponerende psykometriske egenskaper, spesielt på bakgrunn av at spørreskjemaet bare består av 44 utsagn.

Norsk tilpasning

BFI ble oversatt til norsk etter prinsipper for psykometrisk likeverdighet fremfor bokstavtro oversettelse og prøvet ut på et bekvemmelighetsutvalg (n = 389) som besto av studenter (rundt 2/3), ledere (rundt 1/6) og andre (rundt 1/6). Omtrent 55 % var kvinner og gjennomsnittsalderen var 28,5 år, varierende fra 18 til 72 år. Den opprinnelige 5-punkt skalaen i BFI ble byttet ut med en 7-punkt skala.

Cronbachs alpha var tilfredsstillende: I. Extraversjon (.82), II. Agreeableness (.75), III. Conscientiousness (.81), IV. Emotional Stability (.84) og V. Intellect (.80). Dette er noe lavere enn for den amerikanske versjonen, men høyere enn for en spansk versjon (Benet-Martinez & John, 1998).

Det ble foretatt ulike former for faktorisering, og samtlige analyser viste sterke indikasjoner på fem faktorer. Faktorisering på leddnivå viste at 43 av 44 testledd ladet høyest på forventet faktor. Det kan nevnes at BFI-sumskårer (basert på forventet FFM-struktur) «forklarer» 44 % av den totale varians. Til sammenligning «forklarer» de fem første prinsipale komponentene 47 %, altså ubetydelig mer. Dette gir sterk støtte til BFIs FFM-struktur.

FFM-faktorer fremstilles ofte som or-togonale, ukorrelerte dimensjoner. Dette stemmer sjelden med de faktiske forhold. Gjennomsnittskorrelasjonen mellom faktorene ligger vanligvis rundt .20, ofte med høyest korrelasjon mellom faktorene I. Extraversjon og V. Intellect. Slik er det også for faktorene i BFI.

Som nevnt har BFI vist god samtidig validitet med andre mål på FFM. Den norske utgaven ble for en mindre del av utvalget korrelert med en kort adjektivversjon av 5PF (Engvik, 1993). Korrelasjon mellom faktorene, korrigert for reliabilitet, var god: I. Extraversjon (.99), II. Agreeableness (.69), III. Conscientiousness (.84), IV. Emotional Stability (.94), og V. Intellect (.98). Dette viser at det er svært like egenskaper som måles med faktor I, IV og V i de to spørreskjemaene. Samsvaret er noe lavere for faktor II og III, men akseptabelt.

Aktuell forskning

Krysskulturell forskning med en engelsk og spansk versjon av BFI tyder på at faktorstruktur, reliabilitet og normer (snitt og standardavvik for hver faktor) er ganske likt på tvers av befolkningsgrupper, språk og kultur (Benet-Martinez & John, 1998).

Det er funnet små, men systematiske kjønns- og aldersforskjeller i skårene på BFI. I en studie av over 130 000 personer mellom 20 og 60 år fant man at kvinner skårer noe høyere på Neuroticism, Agreeableness, Conscientiousness og Extraversjon, mens menn skårer høyere på Intellect (Srivastava, John, Gosling, & Potter, 2003). For både kvinner og menn øker Agreeableness og Conscientiousness med alderen, mens kvinner får lavere skåre på Neuroticism med økende alder. Aldersforskjellene er relativt små, men systematiske. De største forskjellene er rundt et halvt standardavvik.

BFI har vært benyttet i omfattende krysskulturelle studier. Spørreskjemaet er oversatt til 29 språk og administrert til over 17 000 personer fra 56 land. Forfatterne hevder at FFM-strukturen ble funnet for alle språk, at indre konsistens var tilfredsstillende, og at BFI-skårene predikerer ulike kriterier på en forventet måte. (Oppsummering, se nettsted: <http://www.uni-kassel.de/fb7/psychologie/pers/euler/humanselfdescription...>).

Bruksområde og tilgjengelighet

BFI er ideell dersom man ønsker å kartlegge personlighet, men bare har fem minutter til rådighet. Forskning som omfatter mange personer er derfor et opplagt bruksområde. Det er lagt en god del arbeid i at utsagnene skal være lette å forstå. Det er derfor grunn til å tro at eventuelle problemer med leseforståelse er mindre for BFI enn for konkurrerende instrumenter. At parallelle utgaver finnes på ulike språk gjør testen aktuell for krysskulturell forskning. Oliver John har copyright på BFI, men spørreskjemaet er tilgjengelig for forskningsformål. Den norske versjonen med foreløpige norske normer kan fås ved å kontakte forfatterne.

BFI finnes på flere nettsteder, for eksempel: <http://www.outofservice.com/bigfive/>

Harald Engvik

Psykologisk institutt

Universitetet i Oslo

Tlf 22 84 52 06

E-post harald.engvik@psykologi.uio.no

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 42, nummer 2, 2005, side 128-129

TEKST

Harald Engvik

KONTAKT: harald.engvik@psykologi.uio.no

Hallvard Føllesdal, Førsteamanuensis ved Institutt for ledelse og organisasjon ved BI.

KONTAKT: hallvard.follesdal@bi.no

+ Vis referanser

Referanser

Benet-Martinez, V., & John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes Across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.

Engvik, H. (1993). «Big Five» på norsk. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 30, 884-896.

Engvik, H., & Barlaug, D. (2001). Emosjonell intelligens: en psykologisk døgnflue? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 38, 1127-1132.

John, O. P., Hampson, S. E., & Goldberg, L. R. (1991). The basic level in personality-trait hierarchies: Studies of trait use and accessibility in different contexts. *The Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 348-361.

John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. I L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality, theory and research* (2nd ed., ss. 102-138), New York: The Guilford Press.

Srivastava, S., John, O. P., Gosling, S. D., & Potter, J. (2003). Development of personality in early and middle adulthood: Set like plaster or persistent change? *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 1041-1053.

Wiggins, J. S. (1996). (Ed.). *The Five-Factor Model of personality, theoretical perspectives*. New York: The Guilford Press.